

ІНТЕГРАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ АПК НА ЗАСАДАХ ЛОГІСТИЧНОГО ПІДХОДУ

*Стехін В.В., аспірант,
Луганський національний аграрний університет*

У статті було проаналізовано основні логістичні підходи їх сутність та основа ефективного управління агропромисловими підприємствами, підвищення їх конкурентоспроможності.

The article analyzes the main logistical approaches to their essence and the basis for efficient management of agro-enterprises, improving their competitiveness.

Постановка проблеми. Загострення конкуренції на внутрішньому та світовому ринку й одночасне загострення проблеми продовольчої безпеки вимагають суттєвого підвищення рівня розвитку сільського господарства України та переходу підприємств аграрного сектора до досконаліших технологій управління комплексом основних і забезпечуючих процесів. Це зумовлює необхідність пошуку нових, раніше не застосовуваних систем управління сільськогосподарськими підприємствами, які б дали змогу отримати синергійний ефект завдяки не лише оптимізації власне виробничої діяльності цих суб'єктів господарювання, а й завдяки взаємодії з суміжними учасниками в ланцюгах просування сільськогосподарської сировини та продукції її переробки. Саме таким ефективним інструментом управління підприємствами АПК може стати концепція логістики, загалом її теорія та методологічні підходи, які рекомендує світовий і вітчизняний досвід оптимізації матеріальних потоків у так званих логістичних формуваннях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема використання теорії та інструментарію логістики – одна з найактуальніших для науковців і практиків упродовж кількох десятиліть. Цю тематику досліджували чимало зарубіжних науковців, найвідоміші з-поміж яких – Д. Дж.Бауерсокс, Д. Вордлоу, Д. Вуд, Дж. Джонсон, Д. Дж. Клос, П. Мерфі-мол., М. Ліндерс, Х. Фірон, Д. Сток, Д. Ламберт, Б. Анікін, А. Гаджинський, Л. Міротін, Ю. Неруш, В. Сергеев. Вагомий внесок у розвиток теорії логістики в Україні зробили Л. Балабанова, М. Григорак, Є. Крикавський, М. Окландер, Ю. Пономарьова, Л. Фролова, Н. Чухрай та ін. З іншого боку, саме вдосконалення сільськогосподарського комплексу та діяльності окремих аграрних підприємств – предмет особливої уваги таких вітчизняних учених і практиків, як П. Гайдуцький, Б. Губський, М. Малік, П. Саблук та ін.; напрям формування адекватного ринковим умовам внутрішнього продовольчого ринку та оптимізації його основних параметрів протягом останніх років були предметом дослідження таких науковців і фахівців-практиків, як М. Трейсі, В. Апопія, О. Березіна, В. Матусевич, Н. Міценка та ін. Проте в жодному з-поміж цих досліджень питання застосування логістичного управління як ефективного інструмента управління щодо підприємств аграрного сектора

економіки України не вирішували, що й зумовило актуальність нашого дослідження.

Постановка завдання В статті вирішується проблема використання логістичного підходу як основи ефективного управління сумісної та інтегрованої діяльності підприємств АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес інтеграції підприємств АПК регіону передбачає організацію взаємин між учасниками створення сільськогосподарської продукції на основі використання взаємодоповнюваних чинників виробництва і може дати можливість здобуття позитивного синергетичного ефекту на базі скоординованої діяльності учасників інтегрованого формування.

Цілеспрямовану інтеграцію підприємств агропромислового комплексу регіону для створення принципово нових позитивних властивостей і ефектів спільної діяльності нами пропонується здійснювати на основі логістичного підходу. При даному підході агропромислове інтегроване формування розглядається як логістична система - відкрита цілісна еколого-соціально-економічна система, основні елементи якої мають бути взаїмозависими і взаємообумовлені необхідністю розвитку. Логістика – це процес управління достатнім та ефективним (з погляду витрат та часу перебігу) потоком сировини, матеріалів, незавершеного виробництва, готової продукції, послуг, фінансів та супроводжувальної інформації від місця виникнення цього потоку до місця його споживання (включаючи приймання, відправлення, внутрішнє й зовнішнє переміщення) з метою повного задоволення потреб споживачів [3, с. 38].

Так за зарубіжними даними, застосування науково обґрунтованих методів логістики дозволяє знизити рівень витрат на 20%, товарні запаси – на 30-70%, скоротити час звернення товарів на 20-50%. Очевидно, що міг би бути отриманий великий економічний ефект досягши таких показників в реальних умовах ресурсозабезпечення аграрного сектора. Проте по ряду об'єктивних і суб'єктивних причин методи логістики і маркетингу використовуються у нас недостатньо.

Однією з основних функціональних сфер, придатних для застосування інструментарію логістики, є основна діяльність сільськогосподарських підприємств, щодо якої можна застосовувати інструментарій виробничої (внутрішньовиробничої) логістики для вирішення питань оптимізації розмірів сільськогосподарських підприємств, визначення потреби підприємства в основних засобах виробництва, організації продуктивного використання основних засобів, забезпечення технічного обслуговування та ремонту машин, будівель, обладнання тощо[2, с. 247].

Агрологістика – новий прикладний напрямок логістики, пов'язаний із застосуванням її положень і методів у сфері аграрного виробництва. В Україні агрологістика перебуває на початковому етапі розвитку. Разом із тим у розвинених країнах світу – США, Канаді, Західній Європі, Австралії та ін. – давно оцінили високу ефективність використання логістичних підходів в агробізнесі. Сьогодні у багатьох країнах Європейського Союзу урядові структури беруть на себе ініціативну роль під час впровадження логістичних підходів у діяльність аграрних підприємств.

Аграрна логістика як наука розробляє наукові принципи, методи, математичні моделі, що дають змогу планувати, контролювати й управляти транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними та нематеріальними операціями, що виникають у процесі доведення сировини та матеріалів до аграрного підприємства, організації виробничого процесу, доведення аграрної продукції до споживача відповідно до його вимог.

Логіст на підприємстві аграрного сектору повинен максимально ефективно поєднувати всі види логістики на підприємстві, так як всі вони разом будуть давати максимальний результат для впровадження раціональних форм матеріального забезпечення аграрних підприємств, виробництва та доведення до ринків збуту продукції.

Логістичний підхід у літературі [1, с. 11] трактують насамперед як теорію оптимізації ринкових зв'язків, тобто вдосконалення управління матеріальними і пов'язаними з ними інформаційними та фінансовими потоками на шляху від первинного джерела сировини до кінцевого споживача готової продукції на основі системного підходу та теорії економічних компромісів для отримання синергічного результату.

Науковці, вивчаючи питання застосування логістики, стверджують, що новизна логістичного підходу в управлінні матеріальними ресурсами полягає в такій зміні пріоритетів господарської діяльності, коли головну роль відіграє не продукт, а процес у формі потоку (матеріального, інформаційного тощо). Метою логістики є оптимізація циклу відтворення через комплексне, орієнтоване на потребу, формування потоку матеріалів та інформації у виробництві й розподілі продукції.

Управління поточковими процесами, їх перетворення й інтеграція – нова форма управління, котра перевершує традиційні як за рівнем творчого потенціалу, так і за ефективністю кінцевих результатів.

Логістику як наукову основу управління поточковими процесами застосовують не лише у промисловості, торгівлі й на транспорті, а й у сфері послуг, банківській і страховій справі, організації післяпродажного сервісу, у комунальному господарстві, туризмі й інших сферах діяльності [3, с. 9].

За цих умов логічно виникає питання існування поточкових процесів у діяльності сільськогосподарських підприємств загалом, а також (якщо відповідь на перше питання є позитивною), в яких напрямках діяльності сільськогосподарських підприємств наявні поточкові процеси руху матеріальних та пов'язаних із ними інформаційних і фінансових ресурсів, оптимізація яких дала б змогу власникам та/або менеджерам обирати оптимальні варіанти їх здійснення на основі обліку й аналізу відповідних логістичних витрат.

Концепцію логістики в ринковій економіці можна визначити як сукупність організаційно-технічних і соціально-економічних стосунків між учасниками створення сільськогосподарської продукції, як елементів логістичної системи. Як правило, при формуванні логістичних систем визначаються екологічні, соціальні і економічні цілі. Для досягнення поставлених цілей всі елементи логістичної системи мають бути взаємозв'язані і взаїмозависими,

тобто по змінах, що відбуваються в одному из елементів можна судити об измененнях, происходящих в других элементах.

Як елементи агропромислового інтегрованого формування як логістична система можуть виступати підприємства, зайняті виробничо-технічним обслуговуванням сільського господарства; підприємства, що безпосередньо займаються виробництвом сільськогосподарської продукції; підприємства, що забезпечують заготівку, переробку, сільськогосподарській продукції і доведення її до споживача; будівельні підприємства, що здійснюють зведення об'єктів як виробничого, так і так і невиробничого призначення; організації соціальної інфраструктури. Особливостями елементів, з яких може складатися логістична система, як правило, є:

- різні форми власності і організаційно-правова форма;
- різні потужності, концентрація, використовуване технологічне устаткування, споживані ресурси;
- розосередженість технічних засобів і трудових ресурсів на великій території [1].

При застосуванні логістичного підходу до інтеграції підприємств АПК необхідно враховувати можливі форми економічної інтеграції підприємств АПК: на договірній основі, без об'єднання фінансових, матеріальних і інших ресурсів; об'єднання частини фінансових, матеріальних, а інколи трудових ресурсів організацій-учасників інтеграції для створення спільних (міжгосподарських) підприємств, при цьому стосунки здійснюються на довготривалій договірній основі; повне об'єднання трудових ресурсів організацій-учасників інтеграції для створення спільних (міжгосподарських) підприємств, при цьому стосунки здійснюються на довготривалій договірній основі; повне об'єднання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів господарств-учасників інтеграції під єдиним керівництвом. В період становлення ринкової економіки повинні отримати подальше зміцнення договірні стосунки на основі створення стабільної контрактної основи, яка базуватиметься на взаємному інтересі учасників логістичної системи. Досвід розвинених країн підтверджує необхідність і доцільність здійснення інтеграції, взаємно зв'язаних і взаємодіючих на добровільній основі, таких, що юридично самостійно існують підприємстві АПК в процесі створення і реалізації сільськогосподарської продукції. Через взаємозалежні стосунки між елементами логістичної системи і з довкіллям формуються матеріальні і супутні їм енергетичні, трудові, інформаційні і фінансові потоки. Суть логістичного підходу до інтеграції підприємств АПК полягає в організації раціонального управління потоковими процесами в логістичній системі як одного з провідних чинників конкурентоспроможності агропромислового інтегрованого формування. Перспективними напрямками реалізації логістичних принципів управління ресурсним забезпеченням аграріїв можуть бути:

- самокредитування дрібних сільськогосподарських товаровиробників шляхом створення і розвитку їх регіональних асоціацій;
- розширення і реконструкція існуючих регульованих оптових ринків продукції виробничо-технічного призначення;

- впровадження податкових пільг (на перші три роки функціонування) засновникам регіональних регульованих оптових ринків матеріально-технічного забезпечення АПК;

- впровадження заводами-виробниками системи знижок з ціни в залежності від набору ціноутворюючих чинників (кількості машин, строків замовлення і оплати, кредитування тощо);

- недопущення необґрунтованого зростання цін на пально-мастильні матеріали, особливо в період найбільшого напруження сільськогосподарських робіт;

- розширення обсягів поставки матеріально-технічних ресурсів на умовах товарного кредиту, зокрема, під заставу майбутнього врожаю;

- розвиток лізингових операцій.

Дотримання логістичних принципів ресурсного забезпечення суб'єктів господарювання АПК на регіональному рівні на сучасному етапі розвитку є об'єктивною умовою їх успішного функціонування.

Висновки. Здійснений нами аналіз вказує на наявність низки перспективних напрямів діяльності сільськогосподарських підприємств, у яких застосування логістичного підходу за умови його адаптації до особливостей аграрної галузі – не лише можливий, а й перспективний. Тому науковці змушені розробити відповідні методики оптимізації процесів управління матеріальними потоками в межах сільськогосподарських підприємств і, що вкрай важливо – на рівні їх взаємодії з партнерами з інтегрованих логістичних ланцюгів просування аграрної продукції у сферу споживання.

Тому невідкладним є завдання розробки відповідних методик оптимізації процесів управління матеріальними потоками як у межах сільськогосподарських підприємств, так і з партнерами з інтегрованими логістичними ланцюгами просування аграрної продукції у сфері споживання.

Література:

1. Про підсумки роботи агропромислового комплексу в 2007 році та завдання на 2008 рік // Економіка АПК. – 2008. – № 2. – С.3-16.

2. Фролова Л.В. Механізми логістичного управління торговельним підприємством./ Л.В. Фролова. – Донецьк, ДонДУЕТ, 2005. – 322 с.

3. Пономарьова Ю.В. Логістика: Навч. посіб. / Ю.В. Пономарьова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 192 с.

4. Топалов А.Д. Проблеми ефективного розвитку сільського господарства в ринкових умовах / А.Д. Топалов // Економіка : проблеми теорії та практики. – Вип. 194. – Т. 5. – Дніпропетровськ, 2004. – С. 82-85.

5. Струк Н.Р. Управління постачанням в логістичних системах підприємств АПК: практичний аспект / Н.Р. Струк // Вісник Львівського державного аграрного університету : економіка АПК. – 2006. – № 13. – 794 с.

6. Ваховська М. Ю. Логістичний центр : питання термінології та сутності /М. Ю. Ваховська // Проблеми підготовки професійних кадрів по логистике в условиях глобальной конкурентной среды МНПК: сборник докладов. – К. : НАУ, 2007. – С. 35-40.